

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

УСТАВНА ЗАШТИТА ЉУДСКИХ ПРАВА

ТЕМА: Уставна жалба као облик уставносудске заштите људских права

Ментор:

Др Ирена Пејић

Студент:

Невена Перендић М 009/11

Ниш, 2013. године

САДРАЖАЈ:

1. Увод	1
2. Појам људских права и њихова заштита	3
2.1. У унутрашњем праву	4
2.2. У међународном праву	8
3. Појам уставне жалбе и процесне претпоставке за њено изјављивање	10
3.1. Права која се штите уставном жалбом	13
3.2. Предмет уставне жалбе	22
3.3. Супсидијарност уставне жалбе и могућа одступања од овог принципа	25
3.4. Рок за подношење уставне жалбе	30
3.5. Садржај уставне жалбе	31
4. Дејство подношења уставне жалбе и поступак испитивања прихватљивости	32
5. Поступак одлучивања о основаности уставне жалбе	35
6. Дејство одлуке Уставног суда и модалитети правичног задовољења	36
7. Закључак	40
8. Литература	43

1. УВОД

Гарантовање људских права јесте нужан али не и довољан услов њиховог остварења, јер само делотворан механизам њихове заштите гарантује остваривање људских права у пракси. Апстрактна контрола уставности јесте један вид непосредне заштите људских права али није и довољан механизам заштите будући да се права у далеко већој мери угрожавају појединачним актима јавне власти. Непосредна применљивост уставом гарантованих права је битна тековина савременог либерално-демократског конституционализма и имајући то у виду логично је претпоставити да савремени уставни треба да предвиде непосредну уставносудску заштиту људских права.

Уставна жалба није нов правни институт. На европским просторима зачетке овог института можемо наћи у Немачкој још пре пет векова, док је Швајцарска увела посебну уставну жалбу Уставом из 1874. године. Уставна жалба данас постоји као правно средство у бројним европским земљама, како оним са дугом традицијом уставног судства (Аустрија и Немачка), тако и у онима које су тек пред крај 20. века уводиле уставне судове (Бугарска, Румунија, Руска Федерација, итд.). Јединственог модела уставне жалбе нема, међу земљама постоје одређене разлике (у предмету жалбе, услова за њено изјављивање, до дејства одлука суда по уставној жалби).

Новим Уставом Републике Србије из 2006. године надлежност Уставног суда је знатно проширена, може се закључити да то није само суд који „суди законима и другим општим правним актима“ којима се повређује Устав, већ да је то суд који је надлежан за конкретну уставносудску контролу, путем које се непосредно штите Уставом зајемчена права и слободе конкретних субјеката, када су оне повређене појединачним актима и радњама носилаца јавне власти. Уставна жалба из члана 170. Устава, је основни и најзначајнији облик жалбе установљене Уставом у интересу додатне заштите слобода и права грађана. Непосредна заштита људских и мањинских права и слобода је по свом значају одмах уз нормативну контролу уставности и законитости прописа, јер су то две основне функције Уставног суда које су изричито утврђене чланом 166. Устава. Уставна жалба за појединца

представља последњу шансу да легалним путем добије делотворну заштиту основних људских права гарантованих уставом.

Рад најпре обрађује појам људских права и њихову заштиту кроз два сегмента, заштиту у унутрашњем и међународном праву. Централни део рада посвећен је појму уставне жалбе и претпоставкама за њено изјављивање затим и самом поступку одлучивања пред Уставним судом од изјављивања овог правног средства до окончања поступка по уставној жалби и доношења одлуке. Поред нашег права дат је и преглед аустријског и немачког правног система са указивањем на разлике и сличности између ових уставних система. Рад садржи и статистички приказ и анализу рада Уставног суда наше земље у периоду од 2008. године до 2012. године. Такође, садржи осврт на подношење представки наших грађана Европском суду за људска права у Стразбуру.

Приликом истраживања коришћен је позитивноправни метод који се примењује у изучавању правних прописа који регулишу заштиту људских права као и компаративни метод који упоређује позитивно право различитих држава.

2. ПОЈАМ ЉУДСКИХ ПРАВА И ЊИХОВА ЗАШТИТА

Људска права су урођена права сваког људског бића. Реч „право“ може имати субјективно и објективно значење. Под субјективним правима подразумевају се појединачна права правних субјеката. Ова права почивају на нормама објективног права. Субјективно право је нечије право за разлику од објективног права које је опште. Субјективна права се стичу испуњавањем услова које право сваке државе прописује. У неким језицима за објективно право постоје посебни изрази (engl. law i right којим се одвајају права која припадају физичким и правним лицима). Код нас ова врста разликовања не постоји.

Уређивање основних права поклапа се са развитком уставности. Уставном нормирању права грађана претходиле су свечане декларације о правима човека и грађана.

Сви грађански уставни садрже посебан каталог или декларацију основних људских и грађанских права. Савремени уставни садрже проширен каталог људских права, који поред грађанских и политичких обухватају и права социјалног и економског карактера која су најчешће изражена у форми програмских начела.¹ У мањем броју устава налазе се и основне дужности грађана. Једно од обележја модерних устава је и место људских права у уставној систематици. Основним правима човека се углавном додељује почетно место чиме би требало да се потврди и покаже њихова вредност и приоритет у односу на систем власти. Листа основних људских права се обично налази иза преамбуле и општих одредби устава. За модерне уставе је карактеристично да се све више пажње поклања њиховој правно заштити. Европски уставни поред класичних форми судске заштите предвиђају и нове облике и институције заштите људских права.

Процес интернационализације људских права почео је доношењем Повеље Уједињених нација 1945. године. Првенствена функција овог акта је заштита међународног мира и безбедности, тако да не садржи листу права човека и основних слобода.

¹ Опширније: Д. Стојановић, *Основна права човека- људска права и слободе у уставима европских држава*, Ниш: Центар за правна и друштвена истраживања Правног факултета, 1989, стр.97-98

Први општи међународни документ о људским правима је Универзална декларација о људским правима коју је усвојила Генерална скупштина УН 1948. године.

Генерална скупштина УН 1966. године једногласно усвојила је Међународни пакт о грађанским и политичким правима и Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима човека, док је трећи документ, Факултативни протокол уз Пакт о грађанским и политичким правима, донет већином гласова.

Поред пактова о правима човека постоји и низ других вишестраних међународних уговора. Осим универзалних докумената и механизма заштите, постоје и регионални системи и механизми који су успостављени регионалним вишестраним уговорима. Један од најпознатијих и најпотпунијих система успостављен је Европском конвенцијом о заштити права човека и основних слобода од 1950. године. Европска конвенција обухвата лична и политичка права, установљавајући и органе за њихову заштиту: Европску комисију и Европски суд за људска права.

За стање људских права и слобода у свакој држави од значаја је и начин на који се она остварују и поступци њихове уставноправне заштите. Пружањем делотворне правне заштите би требало да се потврди њихов ранг и њихова супериорност у односу на обично законско право.

Битна карактеристика основних права је што она имају или би морала имати посебну правну заштиту.

Људска права штите се пред институцијама у унутрашњем правном систему, али и пред међународним институцијама.

2.2. ЗАШТИТА У УНУТРАШЊЕМ ПЛАНУ

У унутрашњем праву то су различити органи државне власти. Надлежности тих органа су везане за обим, садржај и квалитет људских права која се остварује пред конкретним органом државне власти, а регулишу устав и закони.

Судска заштита је основни облик правне заштите основних права и слобода човека и грађанина гарантованих уставом. Ова врста правне заштите обухвата: заштиту од повреда и угрожавања учињених од стране државе и других јавноправних тела, заштиту од повреда слобода и права човека проузрокованих противправним радњама и актима трећих лица (физичких и правних лица). Судска заштита се остварује пред различитим судовима, у различитим поступцима, као и различитим правним инструментима који се могу користити у циљу покретања поступка заштите.

Основни правни инструмент за покретање поступка заштите је тужба. Тужбом се може захтевати: 1. отклањање повреде права и успостављање пређашњег стања; 2. престанак радње којима се крше или повређују људска права и слободе; 3. уздржавање од радњи којима се наноси повреда правима; 4. накнада штете коју је грађанин претрпео због повреде права.

Заштита људских права се остварује и пред *органима управе*. Реч је о заштити права која грађани остварују у поступку пред органима управе. Битна одлика поступка пред органима управе је двостепеност поступка. Против првостепених одлука органа управе може се изјавити жалба о којој одлучује другостепени орган управе чиме је обезбеђена унутрашња контрола одлука. Међутим, орган управе не може бити једини који одлучује о заштити људских права, јер је могуће да је управо он повредио неко људско право. Зато се гарантује и право на судску заштиту слобода и права и уставом прописује судска контрола управе.

Заштита људских права пред *Уставним судом* је специфичан облик заштите људских права. Овај вид заштите се може остваривати и паралелно са судском заштитом. Посебно важно питање је одређење правне природе уставног суда.² Да ли је Уставни суд нека „виша власт“ у односу на све друге државне органе или је део једне од три традиционалне гране власти, или је „нешто између“, или је пак Уставни суд посебан, издвојен орган власти? Поједини аутори кажу да је Уставни суд уставни орган *suī generis*- али има и оних који тврде да је Уставни суд „надуставни“ или „екстра уставни орган“, односно да је својеврсна „надвласт“. Сматра се и да је Уставни суд самостална и независна уставна

² Опширније: Б. Ненадић, О јемствима независности уставних судова, 49-57 стр

власт,³ прикривени уставотворац, уставотворна скупштина у сталном у заседању или пак особена суперлегислатива (врховна легислатива), а не само негативни законодавац. Многобројни су и аутори који тврде да је Уставни суд пре свега суд, суд над судовима. Треба стати на становиште по коме Уставни суд Србије није део ниједне од три гране власти ни у организационом, а ни у функционалном смислу. Уставни суд је посебна уставна институција са посебном улогом и задатком- да врши контролу уставности. Вршећи контролу уставности он чува устав и штити његове вредности, али се и сам повинује Уставу.⁴

Функцију уставних судова можемо посматрати у ширем и ужем смислу. У ширем смислу уставносудска функција је посебна државна функција која за циљ има заштиту устава. Ова заштита се остварује контролом у судском поступку подуставних аката и радњи којима се може повредити устав и изрицањем санкције према актима и извршиоцима радњи које су довеле до повреде устава. У ужем смислу, под уставним судовањем се подразумева функција уставне контроле и(ли) уставне заштите. Главни задатак уставног суда је да служи уставу, тако што ће га штитити.

Разликују се три основне функције уставног суда према предмету и циљу заштите:

1. функција заштите људских права и слобода;
2. функција заштите поделе власти;
3. функција заштите демократског поретка од злоупотребе и узурпација власти.

Уставносудска заштита је специјализовани облик заштите основних права и слобода. Ова врста заштите се остварује као посредна (индиректна) и непосредна (директна) заштита.

Када је реч о посредном, односно акцесорном, испитивању уставности закона, овлашћено лице за покретање поступка јесте странка у поступку пред судом. Странка питање уставности поставља у форми приговора неуставности закона, чиме решење главног питања у спору- питање уставности закона представља претходно питање. Кад суд нађе да

³ Д. Стојановић, Уставно право, књига II, Ниш 2007, стр.375

⁴ О. Вучић, В. Петров, Д. Симовић, *Уставни судови бивших Југословенских република*, Београд, 2010, стр. 24-27

је закон неуставан, он констатује противуставност и исти не примењује у поступку. Важно је нагласити да суд неуставни закон не касира, дакле он наставља да постоји у правном поретку. На овакав начин очувана је правна сигурност.

Непосредно испитивање уставности закона се врши независно од конкретног спора па се из тог разлога ова контрола назива апстрактном. У земљама које су прихватиле овакав систем контроле, орган када нађе да је закон неуставан, исти уклања из правног поретка, односно укида. Орган који врши контролу се не зауставља само на констатацији неуставности прописа, већ такав пропис укида и тиме га отклања из правног поретка.⁵

Изузетак у системима непосредне контроле представља контрола Уставног савета у Француској. Контрола уставности коју врши Уставни савет јесте апстрактна, али се иста своди само на констатацију противуставности. Контрола уставности закона у Француској је претходна, те да би органски закон ступио на снагу потребно је да прво прође контролу уставности пред Уставним саветом, док је контрола осталих закона само факултативна и врши се на предлог овлашћених предлагача пре ступања закона на снагу. Након ступања на снагу питање уставности се не може постављати па према томе и не постоји могућност Уставног савета да ништи законе.

Изузетак представља и „amparo“ институт из уставног система Мексика, с обзиром да је уставни спор предвиђен као апстрактан, али одлука у истом има дејство само на странку предлагача, што представља изузетак у односу на друге системе у којима је превиђено да одлука донета у овом спору има дејство *erga omnes*.

У појединим државама заштита основних права се употпуњује *посебним институцијама* које могу да побољшају систем правне заштите основних права. Специфичност у погледу деловања ових институција је што оне не супституишу нити искључују друге облике заштите људских права. Поступак пред овим органима је једноставан и није оптерећен трошковима. У великом броју држава данас се образује *институција омбудсмана*. Омбудсман је инокосни орган који располаже посебним могућностима у заштити основних права, пре свега, контролисањем законитости и целисходности рада управе. Код нас је установљен 2005. године под називом Заштитник грађана.

⁵ О. Вучић, В. Петров, Д. Симовић, оп.цит., стр.123-124.

У новије време бирају се омбудсмани за различите области људских права на пример, за права детета, равноправност полова, права националних мањина и сл.

Омбудсман је надлежан да контролише законитост рада пре свега управе и администрације, однос према грађанима, затим ефикасност и правичност приликом решавања о правима грађана. Омбудсман прати остваривање људских права, упозорава надлежне државне органе и предлаже мере у правцу остваривања људских права. Његово деловање пре свега мора бити превентивно. Управо он има значајну улогу у погледу заштите људских права пред органима управе.⁶

За разлику од омбудсмана који се установљава уставом друге институције попут повереника за равноправност се установљавају посебним законима и немају уставни ранг. Њихова надлежност је ограничена само на заштиту посебно значајних људских права.

У уставном систему Србије посебни органи за заштиту људских права су: Заштитник грађана, Повереник за равноправност, Повереник за приступ информацијама од јавног значаја и заштиту података о личности, Покрајински омбудсман и омбудсмани који се образују на локалном нивоу.

2.3. ЗАШТИТА У МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ

Људска права се данас гарантују не само уставима држава већ и актима међународног права. Реч је о правима која су загарантована сваком човеку као припаднику људске заједнице. Статус међународних извора у унутрашњем плану је значајан фактор који непосредно утиче на заштиту људских права.

Разликују се два основна приступа у регулисању статуса међународних извора у уставном систему. Према једном приступу међународни извори представљају саставни део унутрашњег права и имају примат над унутрашњим правом.

Насупрот томе су уставни системи који не прихватају примат међународних извора над унутрашњим правом. У случају да постоји несклад између права гарантованих уставом и

⁶ Опширније: М. Давинић, *Значај институције омбудсмана за правни систем*, Правни живот, бр.10/2007

међународним изворима, предност има национално право. У таквим уставним системима уставни суд је овлашћен да цени сагласност међународних извора са прописима унутрашњег права.

У погледу заштите људских права важно претходно питање је да ли је Устав јасно одредио статус међународних извора у нашем правном систему.⁷

Наш Устав изричито прописује да су општеприхваћена правила међународног права и потврђени међународни уговори саставни део правног поретка и да потврђени међународни уговори морају бити у складу са Уставом.

За разлику од међународних уговора општеприхваћена правила међународног права не подлежу оцени уставности што се може видети из одредби основних начела, као и надлежности Уставног суда.

Разликујемо два основна вида међународне заштите људских права, један се остварује у облику судске заштите, а други кроз праћење и надзор над применом стандарда људских права.

Судска заштита се може остваривати пред судовима образованим у оквиру општег система људских права и регионалног система људских права.

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода предвиђа надлежност Европског суда за људска права као сталог органа. Конвенцијом је изричито предвиђено право на подношење појединачних представки⁸, али представке може поднети и једна држава против друге државе. Активно легитимисана на подношење представке је свака особа, група лица или невладина организација која тврди да су јој повређена права гарантована Конвенцијом или протоколима уз њу с тим да је повреда права учињена од стране друге стране уговорнице. Конвенцијом су прецизирани услови који представљају основ за поступање Суда. Суд може узети предмет у поступак тек пошто се исцрпе сви унутрашњи правни лекови и у року од 6 месеци од дана када је поводом њега донета правноснажна одлука. Суд не може да узме у разматрање представку која је анонимна.

⁷ Опширније: И. Пејић, *Уставни суд и контрола уставности међународних уговора*, Правни живот, бр.14/2008

⁸ Члан 34. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода

Надаље, Суд неће прихватити представку која представља злоупотребу права на подношење представке, ако је неоснована или неспојива са одредбама Конвенције.

У погледу дејства одлуке Суда државе уговорнице су дужне да се повинују пресуди. Надзор над извршењем пресуде поверен је Комитету министара Савета Европе.

Различитим међународним телима која се образују и делују у оквиру међународних организација поверено је праћење и надзор над применом међународних стандарда људских права.⁹ Реч је о телима која надзиру поштовање људских права од стране држава чланица, разматрају извештаје о остваривању права које им достављају владе чланица и упућују им препоруке за унапређење права и отклањање кршења људских права. Владе свих држава чланица су обавезене да поднесу извештаје о стању људских права у различитим областима. Извештаје разматрају надлежна тела организација па потом државама чланицама упућују препоруке.

Извештаје о стању људских права имају право да поднесу удружења грађана и асоцијације цивилног друштва.

Великим бројем конвенција установљени су посебни комитети као органи за заштиту права човека. Конвенцијама је регулисана надлежност комитета у погледу примања и разматрања извештаја држава чланица као и подношење представки од стране овлашћених субјеката.

3. ПОЈАМ УСТАВНЕ ЖАЛБЕ И ПРОЦЕСНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА ЊЕНО ИЗЈАВЉИВАЊЕ

У циљу непосредне уставносудске заштите поједини уставни системи установљавају уставну жалбу. Ово правно средство настало је из потребе да правни поредак интезивније и свестраније штити људска права. Уставна жалба поред заштите људских права истовремено штити и устав као део објективног правног поретка.

⁹ Опширније: Б. Л. Флајнер, *Улога Савета Европе у политици уставне заштите људских права у Србији након 2000. године*, Зборник „Два века српске уставности“, САНУ, Београд 2010, стр.35-59

Корене уставне жалбе можемо наћи у Краљевини Арагонији од 13. до 16. века а касније и у државама Латинске Америке у 19. веку, као и у шпанском уставном систему у виду ампаго тужбе (recurso de amparo) Уставом од 1931. године.

Швајцарским Уставом од 1874. године уведена је државноправна жалба (staatsrechtliche Beschwerde). Ова жалба је послужила као узор за правно уобличавање немачке уставне жалбе. Ова жалба се може поднети само против кантоналних, а не и савезних правних аката од стране лица која сматрају да су им повређена уставна права. Из овога можемо видети да је значајно сужена могућност коришћења овог правног средства обзиром да се не може контролисати уставност правних аката савезних органа.

Немачки модел уставне жалбе као и досадашња уставносудска пракса су указивали на њене врлине и недостатке.

Основни предуслов за коришћење овог правног средства је исцрпљеност редовног правног пута заштите па се у вези с тим поставља питање односа редовних и уставних судова, преиспитивањем судских одлука од стране уставног суда доводи се у питање начело независности и самосталности судске власти. На тај начин се мења функција уставног суда, јер он од заштитника грађана евоулира у врховну инстанцу редовног судства.

Иако се сматра делотворним правним леком, уставна жалба није општеприхваћен институт будући да је прате и одређене слабости.

Немачки уставотворац је избегао да у Основном закону 1949. године предвиди овај институт јер са собом носи ризик пренатрпавања уставног суда уставним жалбама. У време доношења овог устава владало је мишљење да је преоптерећен широким делокругом надлежности и да би се увођењем уставне жалбе у значајно успорио рад овог органа. Судије уставног суда би се исцрпљивале решавањем великог броја уставних жалби што би се одразило и на квалитет њиховог рада. Каније искуство Немачке показало је да грађани нису на најбољи начин схватили смисао овог института доживљавајући га као редовно правно средство које се рутински користи у свим случајевима незадовољства актима јавних власти. Највећи број уставних жалби написан је руком и без помоћи адвоката. Овај институт у немачки уставни систем uveden је две године касније Законом о Савезном уставном суду.

Управо ове слабости уставне жалбе су одвраћале уставотворце да конституционализују ово правно средство. Све до 90-их година минулог века, само су Аустрија, Немачка и Шпанија у својим праним системима увеле уставну жалбу. Демократизација посткомунистичких земаља допринеће ширењу уставне жалбе на европском континенту.

У погледу дефинисања уставне жалбе заузети су слични ставови међу нашим ауторима. И. Крбек у уставној жалби види правно средство.¹⁰ З. Томић истиче да у уставном систему постоји специфично и супсидијарно право на уставну жалбу.¹¹ Драган Стојановић уставну жалбу сматра обликом непосредне уставносудске заштите основних права и истовремено додаје да је она контраверзна функција уставног судства.¹²

При оснивању уставног судства на нашим просторима уставном реформом из 1963. године, у надлежности уставних судова налазили су се и поједини послови у домену заштите слобода и права. Према овом Уставу Уставни суд је био надлежан да одлучује „о заштити права самоуправљања и других основних слобода и права утврђених овим уставом“. Уставне промене које су уследиле током 1974. године, довеле су до укидања поменуте надлежности Уставног суда. Устав РС из 1990. године није утврђивао ову надлежност Уставног суда.

Устав СРЈ („Сл.лист СРЈ“, бр.1/92, 34/92- Амандман I и 29/2000-Амандмани II-IX) је био први уставни акт који је увео појам „уставна жалба“. Савезни Уставни суд је одлучивао о уставним жалбама због повреде појединачним актом или радњом слобода и права човека и грађанина утврђених тим уставом, а оставио је могућност да тај Суд одлучи о уставној жалби и за случај кад није обезбеђена друга правна заштита.

Након преуређења државе, Уставна повеља државне заједнице Србија и Црна Гора („Сл. Лист СЦГ“, бр. 1/2003 и 26/2005- Амандмани I-III) предвиђала је жалбену надлежност Суда Србије и Црне Горе. Суд је одлучивао о жалбама грађана када им институција Србије и Црне Горе угрози права или слободу гарантоване Уставном повељом. Са

¹⁰ И. Крбек, *Уставно судовање*, Загреб, 1960, стр.71

¹¹ З. Томић, *Право на правни лекпротив државно-управне самовоље*, Правни живот, број 9, 1995, стр.118

¹² Д. Стојановић, *Уставно судство и заштита слобода и права човека и грађанина*, Правни живот, број 12, 1995, стр.188

престанком државне заједнице Србија и Црна Гора, уставна жалба се поново изгубила из уставног система Србије.

Уставна жалба у свим ранијим уставним текстовима који су се примењивали на територији РС је имала скучен нормативни оквир и као таква доживела је безначајну примену у пракси. Била је постављена као изузетна и превише допунска, тако да је практично није ни било.

Према одредбама члана 170. Устава РС из 2006. године, уставна жалба је допуштена под следећим условима:

- да је повређено или ускраћено људско или мањинско право и слобода зајемчено Уставом;
- да је повреда извршена појединачним актом или радњом државног органа или организације којој је поверено вршење јавних овлашћења;
- да су исцрпљена или да нису предвиђена друга правна средства за заштиту повређених права.

3.1. ПРАВА КОЈА СЕ ШТИТЕ УСТАВНОМ ЖАЛБОМ

Приликом одређивања права која су заштићена уставном жалбом пракса Уставног суда се ослања на уставно уређивање људских и мањинских права. Из одредаба Устава може се извести закључак да су уставном жалбом заштићена сва уставом гарантована људска и мањинска права и слободе. Реч је о правима која се налазе у матичном, другом делу Устава, који и носи назив „Људска и мањинска права и слободе“ и који обухвата одредбе чл.18. до чл.81. Устава. Одређена права и слободе садржана су и у другим одредбама Устава, пре свега у оквиру првог дела Устава, који носи назив „Начела Устава“ или у одредбама Трећег дела Устава посвећеног „Економском уређењу и јавним финансијама“. Међутим, позиција људских права и слобода у уставној систематици није од значаја за

њихову правну заштиту. Уставна жалба се може изјавити због повреде и оних уставних права или слобода која се не налазе у матичном делу Устава.

У неким земљама уставна жалба се може поднети само уколико су повређена основна права или слободе које су експлицитно наведене у уставу. Пред нашим Уставним судом путем уставне жалбе штите се сва људска и мањинска права и слободе независно од њиховог места у тексту Устава.

Поставља се питање, да ли се уставна жалба може изјавити ако је повређено људско или мањинско право које је у уставни систем РС уграђено потврђеним међународним уговором. На основу члана 16. Устава потврђени међународни уговори и општеприхваћена правила међународног права непосредно се примењују део су јединственог правног поретка.¹³

Законом о Савезном Уставном суду Немачке прецизно су одређена права заштићена уставном жалбом.

Анализом извештаја о раду Уставног суда Србије из 2008, 2009, 2010, 2011. и 2012. године године можемо закључити следеће:

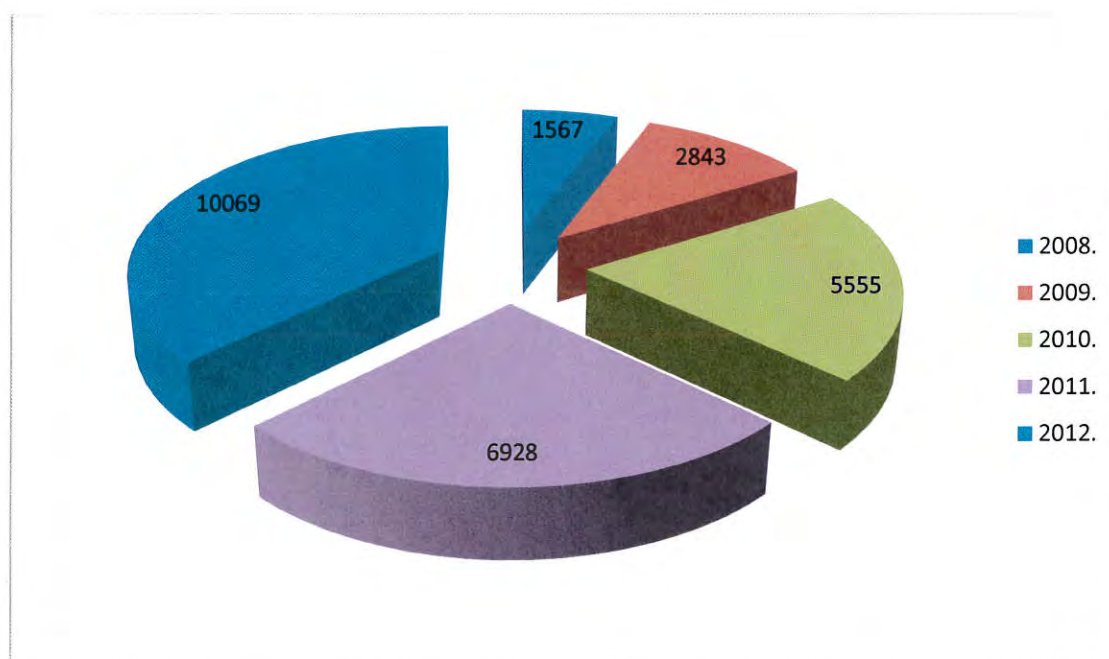
- 2008. година била је прва година рада Уставног суда у саставу од 10 судија, у којој су се почели примењивати Устав од 2006. године, Закон о Уставном суду и Пословник о раду Уставног суда, а уз раније надлежности, почеле су се остваривати и бројне нове функције Суда,
- током 2009. године број решених предмета по уставној жалби се значајно увећао. Захваљујући изузетном ангажовању Суда у непосредној заштити људских права и слобода, Европски суд за људска права је оценио да је уставна жалба постала делотворно правно средство у Републици Србији и да ће Уставни суд убудуће бити незаобилазна последња инстанца у заштити људских слобода и права на националном нивоу, пре обраћања Европском суду, што ће свакако утицати на повећање прилива уставних жалби,

¹³ Опширније: Б. Ненадић, М. К. Андрић, *Спровођење поступка по уставној жалби*, Зборник реферата „Уставно судство у теорији и пракси“, Београд, 2010

- током 2010. године је изражена и даље тенденција раста броја предмета посебно уставних жалби, тако да је и поред значајног повећања броја решених предмета, још увек остао велики број нерешених,
- у 2011. години остварен је рекордан обим предмета у раду од 14000. То представља озбиљну тешкоћу са којом се Суд суочио и поред изузетних напора судијског састава и стручне службе. У току године, Суд је решио 3362 предмета, што је 15% више у односу на 2010. годину и уједно највећи број решених предмета у току једне године од установљења Суда,
- у 2012. години Суд је донео 4.522 решења о одбацивању уставних жалби због недостатка процесних претпоставки за поступање. То је готово 130% више у односу на годину која је претходила. Та чињеница озбиљно упозорава на оптерећеност одлучивања о поднесцима који по свом значају не би требало да буду предмет ангажовања највишег Суда. Алармантан је податак да је од великог броја одбачених уставних жалби пред Уставним судом више од половине изјављено преко пуномоћника адвоката. На ту појаву Уставни суд је већ указивао, јер она представља индицију за недовољну стручност или савесност у раду. Тим поводом било је нужно одговарајуће ангажовање Адвокатске коморе Србије.¹⁴

¹⁴

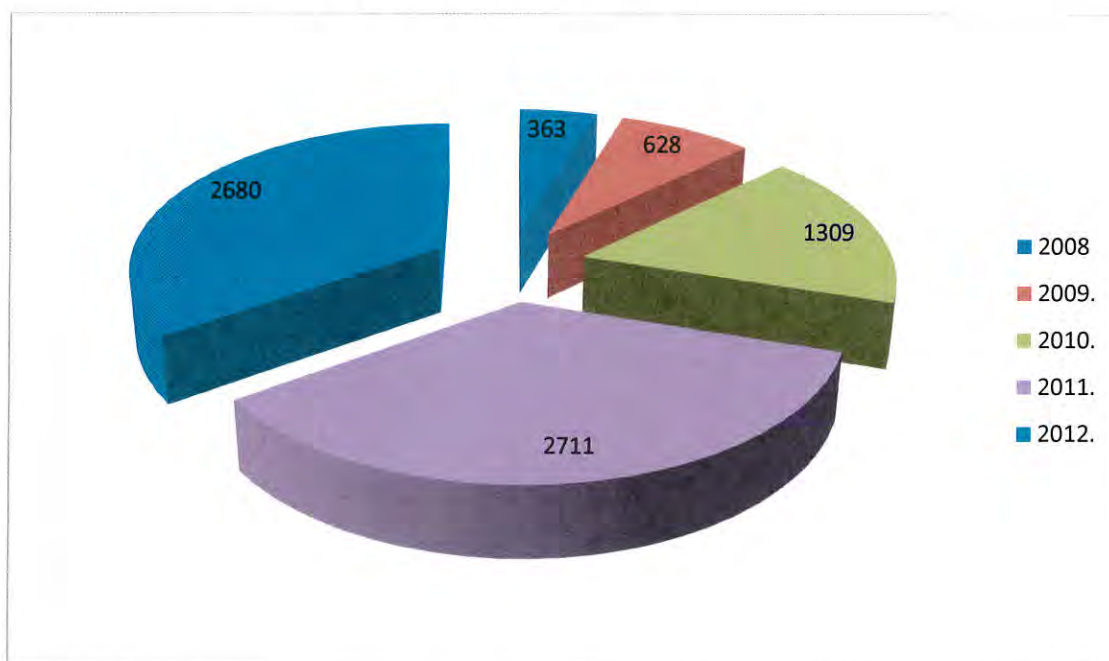
**ГРАФИЧКИ И ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ БРОЈА ПРИМЉЕНИХ ПРЕДМЕТА
СА ОЗНАКОМ "УЖ" ОД 2008-2012. ГОДИНЕ**

Година пријема	Предмети са ознаком „УЖ“
2008.	1567
2009.	2843
2010.	5555
2011.	6928
2012.	10069
Укупно:	26962

Из графичког и табеларног приказа можемо видети да је број примљених уставних жалби из године у годину растао. У току 2008. године у Суду је било укупно 1927 предмета по уставним жалбама (360 пренетих из ранијих година и 1567 примљених у тој години). Ако упоредимо овај број уставних жалби са бројем из 2009. године можемо видети да је број уставних жалби скоро удвостручио. Број примљених предмета са ознаком „УЖ“ је из године у годину растао да би у 2012. години достигао свој максимум од 10.069 уставних жалби. У 2012. години у раду је било укупно 19.413 предмета, а од тога је 10.069 уставних жалби примљених у 2012. години.

ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ БРОЈА РЕШЕНИХ ПРЕДМЕТА СА ОЗНАКОМ "УЖ" ОД 2008-2012. ГОДИНЕ

Из графичког приказа броја решених предмета са ознаком „УЖ“ можемо видети да је број решених предмета из године у годину растао али је тај раст пратио и број новопромљених предмета са ознаком „УЖ“.

ПРЕГЛЕД РЕШЕНИХ И НЕРЕШЕНИХ ПРЕДМЕТА СА ОЗНАКОМ „Уж“ ПО ГОДИНАМА ПРИЈЕМА:

Година	Пријем	Пренос	Одлуке о усвајању	Одлуке о одбијању	Решења о одбацивању	Решења о обустављању поступка
2008.	1567	360	8	28	326	1
2009.	2843	1514	117	226	297	6
2010.	5555	3117	249	341	1665	42
2011.	6928	5990	489	330	1992	31
2012.	10069	9344	2119	466	4532	57

У 2008. години примљено је нових 1567 уставних жалби а из ранијих година пренето је 360 предмета, од тога решено је 363 предмета, и то одлукама- 36 предмета и решењима 327 предмета. Из табеле можемо видети да је Уставни суд донео 8 одлука о усвајању уставних жалби, уз истовремено отклањање штетних последица насталих повредпм Уставом гарантованих права подносилаца уставне жалбе и 1 решење о обустави поступка. Ако посматрамо структуру решења по уставној жалби она је следећа: 326 решења о одбацивању уставних жалби и 1 решење о обустави поступка. Уставни суд је донео укупно 36 мериторних одлука, од којих је 8 одлука о усвајању уставних жалби и 28 одлука о одбијању уставних жалби. У наведених 8 одлука Суд је утврдио повреду: права на сталност судијске функције, права на рад, права на суђење у разумном року, права на правно средство и права на слободу.¹⁵

У току 2009. године примљено је нових 2843 уставне жалбе а из ранијих година пренето је 628 предмета. У односу на 2008. годину можемо приметити да се број новопримљених уставних жалби удвостручио. Када су у питању мериторне одлуке по уставним жалбама, Уставни суд је донео 343 одлуке: 117 одлука о усвајању уставних жалби и 226 одлука о одбијању уставних жалби. У укупном броју донетих одлука по

¹⁵ Преглед рада Уставног суда у 2008. години, Београд, 2009

уставним жалбама, 40 одлука односи се на област кривичног права, 230 на област грађанског права и 73 на област управног права. У 4 предмета су донети закључци о застајању с поступком одлучивања по уставној жалби, због покретања поступка оцене уставности и законитости општег акта на основу кога је донет појединачни акт који се оспорава уставном жалбом, а у 2 предмета донети су закључци о исправци (једне одлуке и једног решења).¹⁶

Током 2010. године Уставни суд је донео мериторну одлуку у 590 предмета, од тога 249 одлука којима је усвојена уставна жалба и 314 одлуку о одбијању уставне жалбе. У укупном броју донетих одлука по уставним жалбама, 413 одлука односи се на област грађанског права, 134 на област управног права и 43 на област кривичног права. У односу на 2009. годину, када је Суд донео укупно 343 мериторне одлуке (117 одлука о усвајању и 226 одлука о одбијању уставних жалби), повећање мериторних одлука износи 72,89%.¹⁷

У 2011. години од укупно донетих 819 одлука- 489 је одлука којима се усваја уставна жалба, 330 одлука о одбијању уставне жалбе, 1992 о одбацивању, а 31 одлука о обустави поступка. У укупном броју одлука донетих по уставним жалбама, 613 одлука се односи на област грађанског права, 102 на област управног права и 104 одлуке на област кривичног права.¹⁸

Када је реч о мериторном одлучивању у 2012. години од укупно 2585 одлука- 2119 је одлука којим је усвојена уставна жалба, а 466 одлука којима је одбијена уставна жалба. Од укупног броја одлука 2139 је донето у области грађанског права, 325 одлука у области управног права а 121 одлука у области кривичног права.

У односу на 2011. годину, када је Суд донео укупно 819 одлука (489 одлука о усвајању и 330 одлука о одбијању уставних жалби), повећање износи 215,63%. Карактеристично је и да је у 2012. години донето 333,33% више усвајајућих одлука у односу на 2011. годину и 41,21% више одлука о одбијању уставне жалбе.¹⁹

¹⁶ Преглед рада Уставног суда у 2009. години, Београд, 2010

¹⁷ Преглед рада Уставног суда у 2010. години, Београд, 2011

¹⁸ Преглед рада Уставног суда у 2011. години, Београд, 2012

¹⁹ Преглед рада Уставног суда у 2012. години, Београд, 2013

Велики број решења о одбацивању уставних жалби због недостатка процесних претпоставки указује на чињеницу да је Суд оптерећен одлучивањем о поднесцима који по свом значају не би требало да буду предмет ангажовања овог Суда.

Потребно је створити такве поступке у којима ће Уставни суд бити у стању да велики број предмета обради у примерено време. Требало би и указати на чињеницу да је неопходно и да редовни судови од самог почетка воде рачуна да ли је реч о повреди људских права.

Свако ко жели да се обрати Европском суду за људска права мора најпре да се обрати Уставном суду и на тај начин исцрпи све правне лекове. Европски суд за људска права интервенише у област заштите права тек по исцрпљивању свих расположивих средстава правне заштите у националном правном поретку. Европски суд може „узети предмет у поступак тек када се исцрпу сви унутрашњи правни лекови, у складу са општепризнатим начелима међународног права, и у року од 6 месеци када је поводом њега донета правноснажна пресуда“.²⁰

У последњих седам година Европском суду за људска права више од 5000 грађана тужило је Републику Србију. Према броју тужби Србија је на првом месту са 6, 77 прихваћених тужби на 10 000 становника, а следе Лихенштајн (4,4), Хрватска (4, 35), и Румунија (3, 18).

Главни разлог за подношење представки је дужина трајања судског поступка. Управо више од половине пресуда донетих против Србије односе се на претерано дуг пут до правде. Грађани се такође жале на предуге поступке, дуга притварања без образложења и полицијску тортуру. Има представки поднетих и због повреде 2. и 3. члана Конвенције о људским правима, неразјашњени смртни исходи или случајеви тортуре од стране полицијских органа. С обзиром да се Србија налази на првом месту по броју људи, у односу на број становника, који се жале Суду у Стразбуру поставља се питање: да ли је то реална слика људских права у Србији или пак нашег правосуђа или показатељ поверења у европску институцију? Главни разлог је неповерење у домаће правосуђе. Већина наших грађана греша да ће повољном судском одлуком добити милионске износе. Приликом досуђивања води се рачуна о економској снази државе, локалним приликама и другим

²⁰ И. Пејић, *Уставне гаранције људских права у Србији*, Правна ријеч, Бања Лука, 2009, стр.136

околностима, тако да грађани Србије добијају знатно мање него што би добио грађанин неке друге, богатије државе.

Нужно је истаћи и чињеницу да континуирано расте број представки Европском суду за људска права против Републике Србије, јер је и даље актуелно питање неизвршавања правноснажних пресуда, посебно из радних односа по основу потраживања према предузећима са претежним друштвеним капиталом у реструктурирању. Тај проблем се и додатно усложњава чињеницом да је рок за реструктурирање предузећа изменама Закона о приватизацији продужен, што би могло довести у питање и сам карактер уставне жалбе као супсидијарног и делотворног правног средства.

Када добије пресуду суда држава мора да је преведе, објави у Службеном гласнику и спроведе најкасније у року од три месеца. Суд се обраћа писмом странци или њеном адвокату да провери да ли је пресуда извршена и уколико није предузима одређене мере за њено извршење.

Чланом 422. став 1. тачка 10) Закона о парничном поступку превиђена је могућност понављања поступка који је правноснажно окончан, ако је по његовом завршетку Европски суд за људска права донео одлуку о истом или сличном правном односу против Републике Србије. Овим је изражена намера законодавца да спречи будуће поступке пред Европским судом уколико је тај суд већ одлучио о истој или сличним стварима.

Такође, у Законику о кривичном поступку у члану 426. став 1. тачка б) се наводи да ће се поступак који је окончан правноснажном пресудом опет поновити у корист окривљеног, ако је одлуком Европског суда утврђено да су кршена људска права и основне слободе и да је пресуда заснована на таквом кршењу, а да је самим понављањем поступка могуће исправити учињену повреду.

Тренутно вежећи систем уставне жалбе има бројне недостатке. Уставни суд нема овлашћења да поништи одлуке нижих судова. Исправљање повреде људских права се може вршити само подношењем ванредних правних лекова у парничном и кривичном поступку. Можда је потребно успоставити шира овлашћења Уставног суда када одлучује по уставној жалби посебно у погледу могућности да поништи судску одлуку јер би се на тај начин смањило и број представки Европском суду. Исто тако, Уставни суд нема

могућност да законодавцу нареди доношење одређених прописа којима би се обезбедило поштовање одређеног уставног права али са друге стране може предложити усвајање једног таквог прописа.

3.2. ПРЕДМЕТ УСТАВНЕ ЖАЛБЕ

Као предмет уставне жалбе, Уставом су предвиђени „појединачни акти и радње државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења“. Из овог следи да су две основне карактеристике предмета уставне жалбе: да су акти и радње који се могу оспорити „појединачни , а не општи“, и да се то „акти или радње носилаца државне и јавне власти“. Закон о Уставном суду преузима ову уставну одредбу, али ни њим се ближе не одрђује који то појединачни акти могу бити предмет уставне жалбе.²¹

Под појединачним актима подразумевају се сви они акти којима се решава о неком праву или обавези у конкретном и одређеном случају. Доносиоци тог акта су државни органи и организације које врше јавна овлашћења (агенције, заводи, јавне установе и др.). под радњом се подразумева како чињење (актина радња), тако и нечињење (пропуштање радње), односно уздржавање од радње коју је требало предузети. Пропуштање радње мора да има за последицу онемогућавање подносиоца уставне жалбе у остваривању његовог уставног права или слободе. Појединачни акти јавне власти који не представљају суверену форму одлучивања о индивидуалним правима не могу се оспоравати уставном жалбом (обавештења, необавезујућа упутства, процесна решења суда којима се управља поступком и сл.).

Уставном жалбом се не могу непосредно побијати нормативни акти. У току поступка по уставној жалби Уставни суд може да одлучи о уставности нормативног акта ако ово питање сматра прејудиционим. У том случају Суд ће застати са одлучивањем по уставној жалби до доношења одлуке о уставности закона.

²¹ Упоредити члан 170. Устава и члан 82. став 1. Закона о уставном суду у делу у коме се регулише против чијих аката или радњи се може поднети уставна жалба

Поставља се питање, ко треба да је повредио уставно право или слободу појединачним актом или радњом. У правној струци отвара се питање значење појма „државни орган“. Једни аутори сматрају да уставотворац под тим појмом подразумева само „органа државне управе“, неки да се под тим појмом подразумевају „органи државне управе и судови“, а трећи да се под тај појам подводе сви органи и организације Републике Србије као државе.²² Дилему изазива и то да ли предмет уставне жалбе може бити одлука суда, с обзиром да у члану 145. ст.3. и 4. Устава стоји да су „судске одлуке обавезне за све“ и да „не могу бити предмет вансудске контроле“, и да „судску одлуку може преиспитати само надлежни суд“, а Уставни суд није надлежни суд“ у смислу Устава. Предмет уставне жалбе могу бити појединачни акти и радње било ког државног органа- носиоца законодавне, извршне или судске власти, а тиме и појединачни акти и радње суда.

Повреда људског права може бити учињена активном или пасивном радњом. Радње као материјални акти су нераскидиво везане за правне акте, стицање права или његово остваривање. Управо од предузимања једне радње односно пропуштања зависи да ли ће бити одлучивано о нечијем праву.

Када је у питању повреда људских права и слобода одлуком суда, намеће се питање да ли је потребно да се та потврда састоји у томе што је сам поступајући суд повредио неком конкретном субјекту право или се пак повреда огледа у томе што суд није обезбедио заштиту неког конкретног Уставом заштићеног људског права или слободе. Треба сматрати да и једна и друга повреда, односно ускраћивање права или слободе могу бити предмет уставне жалбе.

У Уставу РС покрајински органи и органи јединица локалне самоуправе су одређени али немају статус државног органа. У пракси се може поставити питање да ли предмет уставне жалбе могу бити и појединачни акти и радње ових органа уколико су њима повређена права гарантована Уставом.

Што се тиче предмета уставне жалбе у упоредном праву, у неким уставним системима предмет уставне жалбе се уопштено одређује као на пример у Немачкој. Предмет уставне

²² Б. Ненадић, М. К. Андрић, оп.цит., стр.110

жалбе у овом уставном систему чине мере јавне власти. У Аустрији се експлицитно одређује предмет уставне жалбе- одлуке управне власти.

У земљи најстаријег уставног суда, Аустрији, акти судске власти не могу бити ожалбени. За разлику од ње у Немачкој акти свих судова, како федералних тако и судова федералних јединица могу бити предмет уставне жалбе.²³ У Немачком систему су интересантне тзв. међуодлуке. Реч је о одлукама које су донете у току судског поступка и које обухватају две врсте аката: несамосталне међуодлуке и одлуке (самосталне међуодлуке) које закључују поступак. Самосталне међуодлуке могу бити предмет уставне жалбе за разлику од несамосталних међуодлучивања која се могу оспоравати само посредством уставних жалби чији је предмет мериторна одлука.²⁴ Треба рећи да ова подела има релативан значај јер извесне несамосталне одлуке могу бити предмет уставне жалбе (нпр. изузеће судије, изузеће вештака, итд.).

Важно питање у вези са актима судске власти су и одлуке уставних судова. У Немачкој акти уставних судова федералних јединица могу бити предмет уставне жалбе пред Савезним уставним судом. За разлику од њих акти Савезног уставног суда не могу бити предмет уставне жалбе.

Уставна жалба је на почетку свог постојања у Аустрији била искључиво постављена против аката управе. Касније је предмет уставне жалбе у пракси Уставног суда Аустрије проширен и против фактичких управних радњи и појединачних мера. Уставотворац је такву праксу оснажио уставном новелом од 1975. године.

У СР Немачкој све мере управне власти могу бити предмет уставне жалбе независно од тога да ли је један акт одређен као управни акт.²⁵

У СР Немачкој је настала непосредна уставносудска заштита основних права повређених законом. Реч је о актима стварања права па се за предмет уставне жалбе прихватају: формални савезни закони, формални закони федералних јединица, материјални закони на нивоу савезне државени материјални закони федералних јединица. У наведене категорије

²³ Опширније: В. Ђурић, *Уставна жалба*, Београд: Центар за људска права, 2000, стр.45-46

²⁴ R. Zuck, *Das Recht der Verfassungsbeschwerde*, Munchen, 1988, стр.201

²⁵ R. Zuck, *op.cit.*, стр.208

спадају и промене Основног закона, устави федералних јединица, конкордатски закони федералних јединица.

У СР Немчкој се уставна жалба може поднети против закона једино у случају ако је лице које је подноси тим законом лично и непосредно повређено у својим правима.

У уставни систем Аустрије уставном новелом од 1975. године уведено је право индивидуалне жалбе на уставност закона. Као и у Немачкој, реч је о законима као самосталном предмету уставне жалбе без аката за њихово спровођење.

Нечињење државних органа и „ћутање администрације“ не могу бити ожалбени у Аустрији.

Пропусти свих власти се тумаче као мере јавне власти па као такви су подобни да буду предмет уставне жалбе у Немачкој.

3.3. СУПСИДИЈАРНОСТ УСТАВНЕ ЖАЛБЕ И МОГУЋНОСТ ОДСТУПАЊА ОД ОВОГ ПРИНЦИПА

Супсидијарно правно средство се може користити тек када неко друго правно средство буде искоришћено, када је оно недовољно, или немогуће.

Уставна жалба према одредбама Устава²⁶ и Закона²⁷ је допуштена:

1. када су исцрпљена сва правна средства против појединачног акта или радње државног органа, организације којој су поверена јавна овлашћења, а којима је повређено људско право гарантовано Уставом

2. када нису предвиђена или када не постоје друга правна средства за њихову заштиту

²⁶ Члан 170. Устава Републике Србије („Сл.гласник“, бр.98/2006, бр.98/2006)

²⁷ Члан 82, став 2. Закона о Уставном суду („Сл.гласник РС“, бр.109/2007, 99/2011 и 18/2013)

3. када је подносиоцу уставне жалбе повређено право на суђење у разумном року

Из првог услова произилази да се уставна жалба може изјавити пошто су исцрпљени сви редовни, али не и ванредни правни лекови и то не само пред судовима већ и другим државним органима. Како уставна жалба не би улазила у конкуренцију са другим редовним или ванредним правним леком и како странци не би било остављено да бира да ли ће изјавити правне лекове или уставну жалбу, она је могућа тек пошто су искоришћена предвиђена правна средства.

Други услов се огледа у томе што ће Уставни суд одлучивати увек када за заштиту права или слобода нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту.

Могућност подношења уставне жалбе се увек искључивало ако је било могуће уложити неко друго правно средство. Присутна је дилема како ће се утврдити да нису предвиђена друга правна средства. Да ли се та празнина утврђује теко пошто се огласе као ненадлежни судови и други државни органи, или ако Уставни суд то сам утврди.

Уставни суд је заузео ставове²⁸ према којима су правна средства исцрпљена у следећим случајевима:

Управни поступак:

Доношењем одлуке по тужби сматраће се да је исцрпљено последње правно средство.

Ако је против одлуке у управном спору или захтева за ванредно преиспитивање судске одлике дозвољена жалба онда доношењем одлуке по овим правним средствима сматраће се да је исцрпљено последње правно средство.

Ако је искључена могућност управног спора, доношењем одлуке по жалби сматраће се да је исцрпљено последње правно средство пре изјављивања уставне жалбе.

Ако је подносилац уставне жалбе против правносажне одлуке у управном спору поднео иницијативу јавном тужиоцу за подизање захтева за заштиту законитости благовременост

²⁸ Ставови Уставног суда утврђени на седницама 30. октобра 2008. године и 2. априла 2009. године, публиковани у документу *Ставови Уставног суда у поступку испитивања и одлучивања по уставној жалби*, Уставни суд Републике Србије, Збирка правних ставова Уставног суда- пречишћен текст, Београд, 2009

уставне жалбе се цени у односу на дан достављања одлуке, односно органа управног одлучивања по последњем правном средству.

Прекршајни поступак:

Доношењем одлуке по жалби на првостепену одлуку, односно одлуке по захтеву за ванредно преиспитивање решења о прекршају сматра се да је исцрпљено последње право средство.

Ако је подносилац уставне жалбе против правноснажног решења о прекршају поднео иницијативу јавном тужиоцу за подизање захтева за заштиту законитости, благовременост уставне жалбе се цени у односу на дан достављања одлуке суда, односно органа управног одлучивања, по последњем правном средству, у смислу претходног става.

Кривични поступак:

Сматра се да је исцрпљено последње правно средство доношењем одлуке по жалби на првостепену, односно другостепену пресуду, или по жалби на решење.

Ако је подносилац уставне жалбе против правноснажне одлуке суда поднео иницијативу јавном тужиоцу за подизање захтева за заштиту законитости, благовременост се цени у односу на дан достављања одлуке суда по последњем правном средству, у смислу претходног става.

Ако је уставна жалба изјављена против одлуке Врховног суда Србије донете по захтеву за испитивање законитости правноснажне пресуде, као и судских одлука које су претходиле захтеву за заштиту законитости правноснажне пресуде. Предмет мериторног одлучивања Уставног суда неће бити одлуке нижестепених судова. Уставна жалба ће против таквих одлука бити одбачена или као неблаговремена или као недопуштен.

Поступак за привредне преступе:

Доношењем одлуке по жалби на првостепену одлуку сматра се да је исцрпљено последње правно средство пре изјављивања уставне жалбе.

Парнични и ванпарнични поступак:

У парничном и ванпарничном поступку сматра се да је исцрпљено и последње правно средство са доношењем пресуде по ревизији. Ако ревизија није дозвољена сматра се да је услов за подношење уставне жалбе испуњен доношењем одлуке по жалби, односно доношењем одлуке о жалби на решење.

Ако је подносилац уставне жалбе изјавио захтев за заштиту законитости рок за подношење уставне жалбе се рачуна у односу на дан достављања одлуке суда којом се решава о том правном средству.

Предвиђена су и два изузетка у односу на овај начелни став: а) у случају да је подносилац уставне жалбе изјавио уставну жалбу пре одлуке суда о његовом захтеву за заштиту законитости, у том случају Уставни суд ће о уставној жалби одлучивати тек након доношења одлуке о захтеву за заштиту законитости; б) ако странка изјави уставну жалбу пошто прими обавештење да јавни тужилац неће изјавити захтев за заштиту законитости а сама га не изјави, благовременост уставне жалбе се цени у односу на дан достављања одлуке суда по последњем правном средству.

Ако је уставна жалба изјављена против решења Врховног суда Србије о одбацивању ревизије или одлуке по захтеву за заштиту законитости, као и против одлука које су претходиле изјављивању ових правних лекова, Уставни суд ће одлучивати мериторно само о одлуци донетој поводом изјављеног ванредног правног средства, а уставну жалбу у погледу дела којим се оспоравају одлуке нижестепених судова одбацивати као неблаговремену или недопуштену

Извршни поступак:

Сматра се да су исцрпљени сви инструменти правне заштите и да је испуњен један од услова за изјављивање уставне жалбе доношењем одлуке по жалби, односно приговору.

Што се тиче супсидијарности у упоредном праву у Немачкој је чланом 90. став 2. Закона о Савезном Уставном суду предвиђено да „ако је допуштен правни пут против повреде, тада уставна жалба може бити поднета тек по исцрпљивању правних путева“.

У Аустрији је искључена могућност да судске одлуке буду предмет уставне жалбе, па се од подносиоца захтева да исцрпи сва правна средства пред административним инстанцама, али не и пред Управним судом. На овај начин могуће је да се управни акт побија и пред Уставним судом и Управним судом. Надлежност зависи од тврдњи жалиоца да ли су повређена уставом гарантована права или друга субјективна права. Ако Уставни суд сматра да оспореним актом није повређено право које је гарантовано уставом, на захтев жалиоца, могуће је уступање предмета Управном суду. Овај захтев жалилац може поднети у року од две недеље од достављања одлуке Уставног суда којом је жалба одбачена или одбијена. Обрнути поступак није допуштен.

Поставља се и питање какав је однос уставне жалбе и средстава заштите права на међународном плану. Подносилац представке на међународном плану мора претходно да исцрпи све правне лекове који постоје у држави на чије поступке се жали.

Жалилац мора сам да исцрпи правне лекове. Један од изузетака од овог правила је немачки уставни систем у случају када се поводом истог предмета спора и исте погођености више жалилаца није могла очекивати различита одлука суда од оне која је донета поводом правног пута који је исцрпело треће лице.

У погледу времена сви европски уставни системи предвиђају да се исцрпљивање правног пута мора извршити пре улагања уставне жалбе.

Разликују се две групе изузетака у односу на супсидијарност уставне жалбе:

1. нормирани изузеци
2. изузеци који протичу из природе правног система.

Што се тиче нормираних изузетака као пример нам може послужити немачки уставни систем. Закон о Савезном уставном суду у члану 90. став 2. предвиђа да ће овај суд одмах одлучивати о уставној жалби, дакле пре исцрпљивања правног пута, ако је то од општег

значаја или ако исцрпљивање правног пута изискује тешку и неотклоњиву штету за жалиоца.

У другом случају реч је о изузецима у односу на врсту аката који су ожалбени или с обзиром на материјано или процесно засноване околности. У СР Немачкој против формалних закона нема правног пута па с обзиром на то уставна жалба не може према правном путу бити супсидијарна. А што се тиче материјално или процесно заснованих околности као пример нам опет може послужити Немачка. Одступање од правила супсидијарности је допуштено у случају да је одбијено давање финансијске помоћи у тршковима поступка за исцрпљивање правних путева.

3.4. РОК ЗА ПОДНОШЕЊЕ УСТАВНЕ ЖАЛБЕ

Законом о Уставном суду прописан је рок у коме се може изјавити уставна жалба. Рок за изјављивање уставне жалбе је 30 дана и рачуна се зависно од тога да ли је повреда права последица појединачног акта или је последица радње.

Ако је до повреде или ускраћивања права дошло појединачним актом, рок почиње тећи од тренутка достављања истог.

Када је повреда или ускраћивање права последица активне радње рок је везан за дан предузимања или престанка радње која је резултирала повредом, а рок почиње да тече од тренутка сазнања жалиоца за предузимање или престанак радње. Ако је пак реч о пропуштању (пасивна радња) рок се рачуна у сваком конкретном случају зависно од понашања органа и подносиоца уставне жалбе.

Уставни суд поступа само по жалбама које су благовремене обзиром да је овај рок по својој природи преклузиван. Уставни суд допушта повраћај у пређашње стране само изузетно. Уколико је до пропуштања рока дошло из оправданих разлога и ако се заједно са предлогом поднесе и уставна жалба. Предлог се подноси у року од 15 дана од престанка разлога који је довео до пропуштања. Закон о Уставном суду²⁹ забрањује повраћај у

²⁹ Члан 84, став 3. Закона о Уставном суду („Сл.гласник РС“, бр.109/2007, 99/2011 и 18/2013)

пређашње стање по протеку рока од 3 месеца од дана пропуштања. Када одлучује о повраћају у пређашње стање Уставни суд се руководи правилима одговарајућих процесних закона.

Рок за уставну жалбу у упоредним уставним системима се различито одређује. У Немачкој рок за изјављивање уставне жалбе против појединачних аката је месец дана од дана достављања последњег акта донетог у инстанцијоном степену, ако је предмет уставне жалбе акт законодавне власти рок је годину дана а рачуна се од ступања на снагу закона или доношења сувереног акта. Жалиоцу се у Немачкој омогућава повраћај у пређашње стање ако без своје кривице није био у могућности да се жали у предвиђеном року и ако чињенице којима образлаже свој предлог учини вероватним.

Уставном жалбом у Аустрији се могу побијати само појединачни акти и службене радње управних власти и то у року од 6 недеља од достављања одлуке последње инстанце.

3.5. САДРЖАЈ УСТАВНЕ ЖАЛБЕ

Уставна жалба може бити предмет одлучивања само уколико испуњава услове у погледу форме и садржине. Закон о Уставном суду регулише битне елементе које уставна жалба треба да садржи да би Уставни суд могао по њој поступати.

Према одредбама тог закона, уставна жалба мора да садржи:

1. име и презиме, јединствени матични број грађана, пребивалиште или боравиште, односно назив и седиште подносиоца уставне жалбе;
2. име и презиме његовог пуномоћника;
3. број и датум акта против кога је жалба изјављена и назив органа који га је донео;
4. назнаку људског или мањинског права или слободе зајемчене Уставом за коју се тврди да је повређена са ознаком одредбе Устава којом се то право, односно слобода јемчи;

5. разлоге жалбе и наводе у чему се састоји повреда или ускраћивање права;
6. опредељен захтев о коме Уставни суд треба да одлучи, уз истицање висине и основа накнаде материјалне или нематеријалне штете, када се накнада захтева;
7. потпис подносиоца уставне жалбе, односно лица коме је издато специјално пуномоћје за подношење уставне жалбе.³⁰

Подносилац доставља и доказе на које се уставна жалба ослања. Подносилац је дужан доставити и препис појединачног правног акта који се оспорава уставном жалбом као и доказе да су исцрпљена сва правна средства која су му стајала на располагању.

У Немачкој жалилац је дужан да у образложењу уставне жалбе наведе право које сматра повређеним, односно радњу или пропуштање органа или власти у погледу које се осећа повређеним.

У Аустрији члан 82. став 3. Закона о Уставном суду предвиђа да жалба мора садржати тачно стање ствари и назнаку да се жалилац осећа повређеним у једном уставом гарантованом праву. У жалби може бити садржан и предлог за њено уступање Управном суду, уколико Уставни суд нађе да нема повреде уставом гарантованог права

4. ДЕЈСТВО ПОДНОШЕЊА УСТАВНЕ ЖАЛБЕ И ПОСТУПАК ИСПИТИВАЊА ПРИХВАТЉИВОСТИ

Пред Уставним судом Србије поступак по уставној жалби почиње њеним подношењем Суду. Основно дејство поднете уставне жалбе је процесне природе. Двострука литиспенденција искључује могућност да се од стране истог подносиоца води други уставни спор подношењем друге уставне жалбе која за предмет има оспоравање истог појединачног акта или радње са истим захтевом. Уставни суд ће одбацити жалбу уколико постоји идентитет жалиоца, идентитет оспореног појединачног акта или радње и

³⁰ Члан 85. Закона о Уставном суду („Сл.гласник РС“, бр.109/2007, 99/2011 и 18/2013)

истоврсност захтева. Подношење уставне жалбе не суспендује примену оспореног акта јавне власти или радње против које је изјављена. Подносилац уставне жалбе може изнети предлог Уставном суду да одложи извршење појединачног акта или радње који су предмет уставне жалбе. Суд то може учинити под следећим условима:

- ако би извршење појединачног акта или радње проузроковало ненадокнадиву штету подносиоцу уставне жалбе;
- ако одлагање појединачног акта или радње није супротно јаном нтересу нити би се одлагањем примене нанела већа штета трећем лицу.³¹

Ови услови за одлагање извршења морају бити кумулативно испуњени. Пословник о раду Уставног суда³² регулише рок у ком је Уставни суд дужан одлучити о предлогу подносиоца уставне жалбе. Овај рок је инструктивне природе и износи 90 дана од дана пријема предлога.

У Немачкој се одложно дејство уставне жалбе може спровести издавањем привремене наредбе. Суд ће једно стање да уреди привременом наредбом уколико је то неопходно за отклањање озбиљне штете, спречавање претеће силе или због другог важног разлога за опште добро. Против издате привремене мере или њеног одбијања се може изјавити приговор. О приговору одлучује савезни уставни суд и овај приговор нема одложно дејство, али суд може да искључи извршење привремене наредбе.

У Аустрији је могуће признати одложно дејство жалбе на предлог жалиоца, али под одређеним претпоставкама. Ова одлука се може донети ако то није супротно јавним интересима и ако би за жалиоца настала несразмерна штета.

Уставни суд Србије је у својој пракси установио једну материјалноправну претпоставку- *довољно уставноправно образложење уставне жалбе*. Међутим, суд се у пракси задовољава изношењем минималне уставноправне аргументације, али са друге стране одбија да прихвати обично набрајање наводно повређених уставних права. Одлука којом се одбацује уставна жалба у овом случају се назива „мали меритум“.

³¹ М. Пајванчић, Уставна заштита људских права, Нови Сад, 2011, стр. 107

³² Члан 74. Пословника о раду Уставног суда, („Службени гласник РС“, бр.24/2008 и исправка „Службени гласник РС“ бр.27/2008.)

У претходном поступку пред Уставним судом испитује се допуштеност, благовременост и постојање легитимације за изјављивање уставне жалбе као и уставноправни разлози на којима се заснивају тврдње да је појединачим актом повређено уставом гарантовано право. Испуњеност процесних претпоставки утврђује судија известилац. Уколико судија известилац утврди да не постоје процесне претпоставке за поступање Уставног суда, он припрема предлог о одбацивању уставне жалбе који доставља председнику Уставног суда ради заказивања седнице Суда.

Када утврди испуњеност процесних претпоставки судија известилац припрема предлог одлуке који доставља председнику одбора за уставне жалбе који је надлежан за област на коју се уставна жалба односи. Судија известилац располаже дискреционим правом да одлучи да ли ће уставну жалбу доставити на одговор орагану односно организацији против чијег акта односно радње је изјављена уставна жалба. У случају да достави на одговор уједно и одређује рок у коме је потребно доставити одговор са свим списима предмета, као и друге доказе и обавештења. Уставни суд је заузео став по ком се уставна жалба може доставити и трећем (заинтересованом) лицу. То је могуће учинити у два случаја: уколико је то од значаја за исправно поступање и одлучивање Уставног суда о уставној жалби и уколико је то од значаја за одлагање извршења појединачног акта против кога је изјављена уставна жалба.³³ По пријему одлуке надлежни одбор разматра уставну жалбу, а потом припрема и даје мишљење о предлогу. Предлог судије известиоца заједно са овим мишљењем се доставља председнику Уставног суда ради одлучивања на седници.

За разлику од немачког и аустријског уставног система где уставну жалбу одбацује ужи састав уставног суда (одбор или мали сенат), код нас је прихваћено решење по коме све формалне одлуке из надлежности Уставног суда увек мора донети пленум Суда.

Основним законом у Немачкој уведен је посебан поступак за прихватање одлучивања о уставним жалбама. У овом уставном систему постоји механизам претходне селекције уставних жалби. Комитет од три судије Уставног суда може једногласном одлуком одбацивати сваку уставну жалбу уколико сматра да она нема довољно изгледа на успех у поступку или се од такве одлуке не може очекивати да води разјашњењу једног

³³ М. Пајванчић, оп.цит., стр. 110

уставноправног питања. Сличан механизам уведен је и у уставни систем Аустрије 1981. године. Испуњеност услова испитује референт. О прихватању уставне жалбе одлучује „мали сенат“ у чији састав улазе председавајући и четири судије.

5. ПОСТУПАК ОДЛУЧИВАЊА О ОСНОВАНОСТИ УСТАВНЕ ЖАЛБЕ

У већем броју уставних система који предвиђају могућност подношења уставне жалбе процесну грађу поред учесника у поступку може прикупљати и сам уставни суд. Доносиоцу појединачног акта се пружа прилика да се изјасни било на јавној расправи било на неки други начин.

У СР Немачкој се пружа прилика другој страни да се о уставној жалби изјасни у одређеном року. Савезни уставни суд одлуку доноси на основу расправе ако претходно сви учесници нису изричито одустали од ње. Ако је усмена расправа одржана доноси се пресуда, а уколико је одлучено без расправе решење.

У Аустрији се такође жалба са свом документацијом доставља оној власти која је оспорени акт донела. Рок за изјашњење износи најмање 3 недеље. По пријему изјашњења заказује се усмена расправа.

Код нас подносилац уставне жалбе и доносилац оспореног акта имају право да дају предлоге али и обавезу пружања потребних података и обавештења како у току поступка тако и на расправи. На основу Закона о Уставном суду државни и други органи који врше јавна овлашћења дужни су да на захтев Уставног суда, у року који не може бити краћи од 15 дана доставе податке и обавештења од значаја за поступак.

Уколико уставна жалба у претходном поступку не буде одбачена, предлог одлуке са уставном жалбом се доставља на мишљење надлежном одбору. Пословником о раду Уставног суда предвиђена су три одбора са по три судије. То су: 1. Одбор за уставне жалбе из области кривичног права, 2. Одбор за уставне жалбе из области грађанског права и 3. Одбор за уставне жалбе из области управног права. Основни задатак одбора је разматрање предлога одлуке судије известиоца и давање мишљења. Ради одлучивања

предмет се доставља председнику Уставног суда ради одлучивања. Суд је слободан да процени да ли ће одржати јавну расправу или не. С обзиром да Суд решава само правна, а не и чињенична питања нема потребе за заказивањем јавне расправе. Новим решењем у Закону о Уставном суду, Суд ће бити у обавези да закаже јавну расправу уколико утврди постојање повреде уставом гарантованог права, а треба и да одлучи о захтеву за накнаду штете.

6. ДЕЈСТВО ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА И МОДАЛИТЕТИ ПРАВИЧНОГ ЗАДОВОЉЕЊА

Уколико Уставни суд након спроведеног поступка утврди да је дошло до повреде уставом гарантованог права уставна жалба је основана. Одлуком Уставног суда коригује се одлука редовног суда, она се поништава. Касацијом судске одлуке предмет се враћа у оно стање које је претходило њеном доношењу, уколико касацијом нису обухваћене првостепена и(или) другостепена судска одлука.

У СР Немачкој кад се усваја уставна жалба у одлуци се утврђује која одредба основног закона и којом радњом или пропуштањем је повређена. Уколико је уставна жалба усвојена против судске одлуке она се укида и предмет враћа надлежном суду. Ако је уставна жалба усвојена против закона, закон се декларише ништавим.

У Аустрији кад Уставни суд усвоји уставну жалбу управне власти су у обавези да успоставе правно стање које одговара правном схватању Уставног суда. Међутим, ако је уставна жалба одбијена или одбачена, на предлог жалиоца у року од две недеље од достављања одлуке, референт Уставног суда ће се изјаснити о томе да ли ће уставну жалбу уступи Управном суду.

Одлуком Уставног суда Републике Србије уставна жалба се може усвојити или одбити као неоснована. Уколико се у поступку по уставној жалби утврди да је дошло до повреде уставом заштићеног права, поништиће се појединачни акт, односно забраниће се даље

вршење одређене радње и одредити уклањање штетних последица у одређеном року. Уставни суд може одлучити да одлуку о усвајању уставне жалбе објави у „Службеном гласнику РС“.

Одлука којом се усваја уставна жалба је правни основ за подношење захтева за накнаду штете. Одлука Уставног суда о усвајању жалбе има правно дејство од тренутка достављања учесницима у поступку.

Захтев за накнаду штете може поднети подносилац уставне жалбе за кога је Уставни суд утврдио да му је повређено или ускраћено људско или мањинско право или слобода гарантовано Уставом. Ово право је проширено и на лица која нису поднела уставну жалбу, а налазе се у истој правној ситуацији. Захтев за накнаду штете се може поднети: надлежном органу који је однео оспорени акт или учинио радњу којом је по одлуци Уставног суда повређено или ускраћено људско или мањинско право или слобода, Комисији за накнаду штете или код надлежног суда тужбом.

Судске одлуке не могу бити поништене у уставносудском поступку. Уставни суд може поништити појединачни акт, забранити даље вршење радње или одредити предузимање мере или радње којом се отклањају штетне последице, одредити надокнаду штете као мере правичног задовољења. Одлука Уставног суда којом је утврђена повреда представља основ за обнову поступка. Међутим, до обнове поступка може доћи само на захтев странке, односно учесника поступка, а не и аутоматски.

Одлука Уставног суда којом је одлучено о уставној жалби мора да садржи образложење.

Уставни суд је усвојио став³⁴ који ближе одређује садржину образложења одлуке Уставног суда:

1. наводе подносиоца жалбе и постављен захтев;
2. одговор доносиоца оспореног акта и одговор органа чија се радња оспорава, уколико је одговор тражен;

³⁴ Ставови Уставног суда који се односе на мериторно одлучивање по уставној жалби, тачка 3. став 1., цит.стр.53-54

3. цитирање одредбе члана 170. Устава РС и карактер уставне жалбе;
4. чињенице и околности случаја које су од значаја за одлучивање;
5. правно релевантне прописе, и то: одредбе Устава којим се гарантују људска и мањинска права и слободе за које постоји сумња да су повређени; одредбе Закона о Уставном суду од значаја за одлучивање; одредбе других закона који су били основ за доношење оспорених аката и које могу бити од значаја за оцену повреде права;
6. оцену Уставног суда о спорним питањима;
7. правни основ одлуке који ће следити редослед ставова из одлуке;
8. образложење може садржати и друга питања и наводе учесника у поступку који су били разлог оспоравања, а који нису од битног значаја за одлуку; целисходност норми, облик или начин уређености неког питања у оспореном акту; примена оспореног акта; међусобна сагласност општих аката, као и друга питања о којима Уставни суд није надлежан да одлучује, о чему се осврт да је у посебном ставу образложења.

Наиме, ако је појединачним актом или радњом повређено или ускраћено Уставом зајемчено људско или мањинско право и слобода више лица, а само неки од њих су поднели уставну жалбу, одлука Уставног суда односи се и на лица која нису поднела уставну жалбу, ако се налазе у истој правној ситуацији (члан 87. Закона о Уставном суду).³⁵

Поступак по уставној жалби се може и обуставити:

1. у случају да је уставна жалба повучена
2. уколико орган који је донео оспорени појединачни акт исти поништи, измени или укине у складу са захтевом изнетим у уставној жалби
3. у случају престанка радње која је проузроковала повреду или ускраћивање људског или мањинског права
4. уколико престану да постоје друге процесне претпоставке за вођење поступка.

³⁵ Љ. Славнић, Неки аспекти уставне жалбе и улога Уставног суда, Правни живот бр.14/2009, стр.917

Закон о Уставном суду предвиђа још један услов за обуставу поступка, а то је сагласност подносиоца уставне жалбе у случају да се обустава односи на разлоге који су били повод да се иста изјави.

Кад Уставни суд утврди да је уставна жалба неоснована доноси одлуку о одбијању³⁶ уставне жалбе. Овом одлуком се окончава поступак по уставној жалби покренут пред Уставним судом.

³⁶ Члан 89. став 2. Закона о уставном Суду

7. ЗАКЉУЧАК

Новим Уставом Републике Србије од 2006. године унете су значајне промене у погледу улоге и положаја Уставног суда. Уставном суду је придодата једна значајна функција, а то је функција заштите људских права и слобода. Новим Уставом уведена је могућност подношења уставне жалбе.

Након ратификације Европске конвенције о људким правима указано је на бројне недостатке нашег правног система у погледу заштите права на суђење у разумном року и логичан след догађаја је био увођење института уставне жалбе у случају повреде овог права. Увођење уставне жалбе представља интервенцију законодавца како би се отконило даље повреде људских права гарантованих Европском конвенцијом о заштиту људских права, које су последице непостојања делотворног правног лека пред домаћим властима, односно неразумно дугог трајања судског поступка.

Уставотворац је чланом 170. Устава остао недоречен будући да је поменути члан остављао дилему ко је носилац права на уставну жалбу. Таква неодређеност уставне норме остављала је широку могућност за тумачење и могућност промене карактера само института уставне жалбе која се уз такву формулацију могла преобразити у популарну тужбу. Овакав пропуст уставотворца поправио је законодавац Законом о Уставном суду. Законом о Уставном суду начињен је још један корак напред у погледу могућности да се ово правно средство користи и када нису исцрпљени сви правни лекови, у случају када је подносиоцу повређено право на суђење у разумном року. Овако законско решење се противи уставном решењу па се са пуним правом отвара питање уставности ове законске одредбе. Право на суђење у разумном року јесте једно од чешће повређиваних људских права код нас али то не значи да законодавац може и да треба да мења институционалну природу уставне жалбе.

Извршене измене Закона о Уставном суду омогућиле су првенствено промене у организацији и начину одлучивања Суда, као и предузимање других мера за побољшање услова деловања Суда. Током 2012. године, Суд постигао изузетне резултате у превладавању актуелне ситуације. У том смислу, може се закључити да је 2012. година својеврсна прекретница у деловању Суда и да је од великог значаја не само са становишта очувања интегритета функција Уставног суда, као чувара Устава, него и поверења грађана у Суд, као највиши орган који штити њихова Уставом зајемчена права. Потребно је нагласити и да је број решених предмета битан и са становишта смањивања броја представки против Републике Србије пред Европским судом за људска права, што се одражава и на положај и међународни углед државе.

Треба указати на потребу појачане одговорности органа законодавне, извршне и судске власти да у свом домену обезбеде услове за заштиту уставности и законитости, с обзиром да се степен оптерећења Уставног суда новим предметима не смањује, већ је, напротив, тенденција раста њиховог броја све израженија.

Када је у питању разлог за изјављивање уставне жалбе наш законодавац је био великодушан. Заштита се пружа свим зајемченим правима за разлику од појединих примера из упоредног права.

У погледу предмета уставне жалбе наш законодавац је предвидео да се она може изјавити против појединачних аката и радњи јавне власти али не и закона. Међутим, заузет је став од стране Уставног суда да уколико постоји разумна сумња у уставност и законитост општег акта на основу којег је донет појединачни акт који се оспорава уставном жалбом, може се застати са поступком по уставној жалби и *ex officio* покренути поступак о уставности и законитости тог општег акта.

Највећи број грађана уставну жалбу сматра средством за отклањање неправде, а Уставни суд сматра највишим инстанционим судом у земљи што и те како утиче на повећање броја уставних жалби.

Управо велика оптерећеност Уставног суда последица је различитих узрока.

Најпре уставном жалбом се штите сва људска и мањинска права и слободе гарантоване Уставом а каталог тих права је широк. Са друге стране не постоји прецизиран значај

повређеног или ускраћеног права као посебан услов за подношење уставне жалбе. Довољно је да подносилац сматра да му је повређено или усраћено право гарантовано Уставом појединачним актом или радњом.

Највећи број уставних жалби у име грађана подносе довољно стручни адвокати. Реч је или о адвокатима који немају довољно сазнања о овој врсти правног средства и прописаном поступку или о односу према странкама који завређује пажњу надлежних адвокатских комора у чије именике су адвокати уписани. Адвокатске коморе морају организовати едукацију својих чланова у домену заштите људких права и слобода.

Велики број уставних жалби због повреде права на суђење у разумном року узрокован је неажурношћу и дуготрајним поступцима судова у Републици Србији. Наша држава је предузела одређене мере којима би омогућила брже вођење поступка пред судовима.

Да би Уставни суд пружио ефикасну правну помоћ потребно је да се приликом пријема у Суд у што краћем року одвоје прихватљиве уставне жалбе од оних које не испуњавају услове да се о њима одлучује. Треба формирати већа која ће одбацивати уставне жалбе које су очигледно неосноване и којима се злоупотребљава право на уставну жалбу..

Треба редовно информисати јавност о овом правном средству и о најважнијим донетим одлукама у поступцима по уставној жалби. Пред Уставним судом је тежак задатак да приликом одлучивања о уставној жалби определи да ли ће предност дати начелу праведности, начелу правне сигурности или начелу уставности. Широко прихваћен институт уставне жалбе од стране грађана и самог Уставног суда може довести у питње основну улогу Уставног суда у контроли уставности и законности општих аката.

Законодавство наше земље се мора прилагодити обавезама из члана 6. и члана 13. Европске конвенције за заштиту људских права које се односе на увођење ефикасног правног лека у случају повреде права на суђење у разумном року. Није довољно да само постоји пропис већ је неопходно обезбедити и задовољавајућу праксу. Повезивање и међусобна сарадња између Уставног и Врховног суда је од великог значаја. Тај међусобни однос мора бити без страха од надређености и контроле што би могло позитивно утицати на смањење броја представки против наше земље пред надлежним међународним институцијама.

8. ЛИТЕРАТУРА:

1. Вучић О., Петров., Симовић Д., *Уставни судови бивших југословенских република-теорија, норма, пракса*, Београд, 2010
2. Grundgesetz für die bundesrepublik deutschland, vom 23. Mai 1949
3. Давинић М., *Значај институције омбудсмана за правни систем*, Правни живот, бр.10/2007
4. Ђурић Владимир, *Уставна жалба*, Београд: Центар за људска права, 2000
5. Европска конвенција за заштити људских права и основних слобода, 1950
6. Закон о Уставном суду, „Сл.гласник РС“, бр.109/2007, 99/2011 и 18/2013
7. Zuck R, *Das Recht der Verfassungsbeschwerde*, Munchen, 1988
8. Крбек Иво, *Уставно судовање*, Загреб, 1960, стр.71
9. Ненадић Боса, *О јемствима независности уставних судова*“, Београд: Сл.гласник, 2012
10. Ненадић Боса, Андрић К. М., *Спровођење поступка по уставној жалби*, Зборник реферата „Уставно судство у теорији и пракси“, Београд, 2010
11. Пајванчић Маријана, *Уставна заштита људских права* , Нови Сад, 2011
12. Пејић Ирена, *Уставне гаранције људских права у Србији*, Правна ријеч, Бања Лука: Удружење правника Републике Српске, 2009, год. VI, Бр. 18 (2009)
13. Пејић Ирена, *Уставносудска заштита основних права: уставна жалба у Србији*, Правни живот, (Тематски број: Право и слобода), Београд: Удружење правника Србије, 2007, Том 6, бр. 14 (2007)

14. Пословника о раду Уставног суда, „Службени гласник РС, бр.24/2008 и исправка Службени гласник РС бр.27/2008“
15. Преглед рада Уставног суда у 2008. години, Београд, 2009
16. Преглед рада Уставног суда у 2009. години, Београд, 2010
17. Преглед рада Уставног суда у 2010. години, Београд, 2011
18. Преглед рада Уставног суда у 2011. години, Београд, 2012
19. Преглед рада Уставног суда у 2012. години, Београд, 2013
20. Славнић Љиљана, *Неки аспекти уставне жалбе и улога Уставног суда*, Правни живот, бр.14/2009.
21. Ставови Уставног суда утврђени на седницама 30. октобра 2008. године и 2. априла 2009. године, публиковани у документу „Ставови Уставног суда у поступку испитивања и одлучивања по уставној жалби“, Уставни суд РС, Збирка правних ставова Уставног суда-прчишћени текст, Београд, 2009
22. Стојановић Драган, *Уставно судство и заштита права и слобода човека и грађанина*, Правни живот, бр. 12/1995
23. Стојановић Драган, *Уставно судство и заштита права и слобода човека и грађанина*, Правни живот бр. 12/1995
24. Стојановић Драган, *Основна права човека – људска права и слободе у уставима европских држава*, Ниш: Институт за правна и друштвена истраживања правног факултета, 1989
25. Стојановић Драган, *Уставно прав*, књига II, Ниш, 2007
26. Томић З., *Право на правни лекпротив државно-управне самовоље*, Правни живот, број 9, 1995
27. Устав РС, „Сл.гласник“, бр.98/2006, бр.98/2006
28. Флајнер Б. Л., *Улога Савета Европе у политици уставне заштите људских права у Србији након 2000. године*, Зборник „Два века српске уставности“, САНУ, Београд, 2010

